

CZU: 342.511.3(478)

TEMEIURILE ȘI PROCEDURA DE DEMITERE A ȘEFULUI DE STAT

Gheorghe TATARU,

avocat, doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

REZUMAT

Articolul este consacrat problemei răspunderii șefului de stat. În baza prevederilor constituționale și a doctrinei, autorul stabilește temeiurile normative și procedura de demitere a șefului statului. Un moment important elucidat se referă la lipsa de reglementare juridică a procedurii de demitere a Președintelui Republicii Moldova, ceea ce denotă caracterul declarativ al dispozițiilor constituționale în cauză. Prin urmare, autorul se expune pentru necesitatea dezvoltării teoriei și reglementării în detaliu a instituției analizate în legislația națională.

Cuvinte-cheie: șef de stat, revocare, suspendare, constituție, parlament, curte constituțională, referendum, popor.

LES BASE ET LA PROCÉDURE DE RÉVOCATION DU CHEF DE L'ÉTAT

Gheorghe TATARU,

avocat, doctorant, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques

RÉSUMÉ

L'article évoque la question de la responsabilité du chef de l'État. Sur la base des dispositions constitutionnelles et de la doctrine, l'auteur expose les bases normatives et la procédure de révocation du chef de l'État. Un moment important concerne est l'absence de réglementation juridique de la procédure de révocation du Président de la République de Moldova qui dénote le caractère déclaratoire des dispositions constitutionnelles en matière. Par conséquent, l'auteur est exposé pour la nécessité de développer la théorie et pour la réglementation détaillée de l'institution dans la législation nationale.

Mots-clés: chef d'État, révocation, suspension, constitution, parlement, cour constitutionnelle, référendum, peuple.

Introducere. La moment, problema răspunderii șefului de stat prezintă o importanță distinctă în contextul amplului efort al Republicii Moldova de consolidare a statului de drept, responsabilizare a puterii și dezvoltare a democrației.

Necesitatea abordării teoretice a unui astfel de subiect este determinată în mare parte de faptul că, în general, procedura demiterii șefului de stat nu este reglementată de legislația în vigoare a Republicii Moldova, ceea ce, potrivit standardelor Curții Europene a Drepturilor Omului, denotă că legea în domeniu este una imprevizibilă, de natură să facă dificilă o eventuală apărare a drepturilor candidaților la această funcție [19, p. 464]. În același context, prezintă importanță și problema temeiurilor juridice în baza cărora șeful statului ar putea fi demis, mai ales sub aspectul naturii lor juridice.

Scopul studiului de față rezidă în studierea cadrului normativ în vigoare și a doctrinei din domeniu, în vederea clarificării naturii juridice a temeiurilor de demitere a șefului de stat și precizării procedurii de realizare a acestei forme de răspundere, pentru ca în final să propunem reglementarea concretă a acestei proceduri, ținând cont de

particularitățile pe care le vom elucidă și de noile modificări constituționale intervenite în ultimul timp, datorită jurisprudenței Curții Constituționale.

Rezultate obținute și discuții. Analizând atent prevederile constituționale în materie (art. 89 din Constituția RM [3]), observăm că răspunderea șefului de stat (demiterea) poate surveni în două cazuri: *săvârșirea unei infracțiuni și încălcarea prevederilor Constituției*.

Referindu-ne la situația *încălțării prevederilor Constituției*, subliniem că în literatura de specialitate [26, p. 12-19; 25, p. 260; 24, p. 58-69; 15, p. 282], în ultimul timp, tot mai mult se insistă pe natura juridico-constituțională a răspunderii ce urmează să survină, moment ce în viziunea noastră este pe deplin justificat. Aceasta deoarece, prin esență, este vorba de un nou tip de ilicit – *delictul constituțional* [7, p. 7-8], pentru care trebuie să survină și o formă de răspundere distinctă. Respectiv, natura faptelor comise (în cazul nostru – delictul constituțional) determină natura răspunderii juridice (răspunderea constituțională).

Dacă până aici pare a fi totul clar, atunci cu mult mai complicată este determinarea faptelor concrete care pot fi calificate ca delictul constituțional, mai

ales că Constituția RM nu prevede nimic în acest sens. Problema și mai mult se complică în condițiile în care unii cercetători susțin că temei al răspunderii constituționale poate servi și încălcarea normelor altor ramuri de drept, nu numai ale dreptului constituțional [22, p. 81-88].

O opinie interesantă expune la acest capitol V.A. Vinogradov, potrivit căruia temeiurile *de facto* pentru care se poate aplica răspunderea constituțională pot fi [23, p. 287]: încălcarea Constituției sau a legii, atentarea la regimul constituțional; neexecutarea (executarea necorespunzătoare) a obligațiilor constituționale; trădarea de patrie sau comiterea unei alte fapte ilegale incompatibile cu exercitarea funcției de șef al statului; încălcarea jurământului; nerespectarea cerințelor incompatibilității; exercitarea necompetentă a atribuțiilor etc.

Deci, șeful statului poate fi atras la răspundere atât pentru încălcarea normelor constituționale, penale, cât și a oricărei legi care reglementează competențele sale și modul de funcționare.

Analizând legislația în vigoare, constatăm că unele legi conțin prevederi relevante la acest subiect. Bunăoară, *Legea cu privire la conflictul de interese* [11], prevede că starea de incompatibi-

litate a șefului de stat (de altfel, consacrată și la nivel constituțional) constituie temei juridic pentru demiterea sa.

În literatura de specialitate, drept temei pentru survenirea răspunderii constituționale a șefului statului este recunoscută *neîndeplinirea obligațiilor constituționale* sau *abuzul de drepturile constituționale* [26, p. 12-19; 24, p. 260]. Drept exemplu se invocă situația înaintării în Parlament, de trei ori consecutiv, a uneia și aceleiași candidaturi la funcția de prim-ministru. Prin esență, neîncălcând norma constituțională concretă, șeful statului face abuz de dreptul său constituțional (consacrat în alin. (1) al art. 98 din Constituție), deoarece conștient admite survenirea consecințelor nefavorabile – criza constituțională [15, p. 283; 7, p. 7-8].

Desigur, la o primă vedere pare a fi dificilă calificarea faptelor comise de Președinte ca fiind delict constituțional, mai ales că și doctrina noastră juridică lasă mult de dorit în acest sens, teoria răspunderii constituționale fiind puțin dezvoltată în arealul nostru științific. Cu toate acestea, unii cercetători susțin că neîndeplinirea obligațiilor constituționale sau abuzul de drepturile constituționale, într-un șir de cazuri poate fi elucidat doar prin înțelegerea sistemică a normelor și principiilor constituționale [7, p. 8]. Alți doctrinari [17, p. 32] însă (pe care îi susținem), sunt de părere că ar fi oportun totuși ca legiuitorul să precizeze concret cercul faptelor calificate ca încălcări ale Constituției ce pot fi comise de șeful statului, pentru ca astfel să fie consolidat statutul juridic al funcției de Președinte al Republicii și a se evita arbitrarul în cazul atragerii la răspundere a acestuia.

Procedura demiterii șefului de stat potrivit vechii reglementări. Inițial, considerăm necesar a preciza că până în prezent, în sistemul nostru constituțional nu a fost declanșată nicio procedură de demitere a șefului de stat, ca urmare, aceasta n-a fost reglementată mai detaliat prin lege. Astfel, *Regulamentul Parlamentului* [13] nu reglementează în niciun mod procedura demiterii Președintelui din funcție, care ar trebui să fie o procedură specială. Din aceste considerente, specialiștii în materie [4, p. 326] au conturat un model teoretic al unei astfel de proceduri, pe care îl vom reproduce în cele ce urmează.

Astfel, *inițiativa de demitere* a Pre-

ședintelui Republicii Moldova urmează a fi exprimată sub formă de demers, semnat de minimum 34 de deputați, adresat Parlamentului, copia fiind depusă imediat la Aparatul Președintelui. Depunerea copiei demersului la Președinție este prevăzută de alin. (2) art. 89 din Constituție, care obligă deputații sau Parlamentul să aducă neîntârziat la cunoștința Președintelui propunerea de demitere.

Ulterior, *demersul de demitere*, împreună cu actul ce confirmă depunerea copiei lui la Președinție, se prezintă Biroului Permanent al Parlamentului, care, într-un termen rezonabil, fixează data examinării în ședința Parlamentului a demersului pentru formarea unei comisii de anchetă. După ce își termină lucrările, la care poate fi invitat și audiat Președintele Republicii Moldova, comisia de anchetă prezintă un raport la ședința în plen a Parlamentului.

În cadrul ședinței, după audierea autorilor *inițiativei de demitere* și a Președintelui, referitor la faptele imputate acestuia, Parlamentul adoptă o hotărâre, prin care solicită Curții Constituționale să se pronunțe asupra circumstanțelor ce justifică demiterea Președintelui (conform lit. c) alin. (2) art. 38 din *Codul jurisdicției constituționale* [2]).

Curtea Constituțională examinează sesizarea în termene rezonabile, fiind obligatorie citarea Președintelui Republicii la ședința Curții pentru a da explicații în legătură cu acuzațiile aduse. În rezultatul audierii, Curtea Constituțională, conform lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție, se expune printr-un aviz, care pentru Parlament are un caracter consultativ.

În situația în care, prin aviz, Curtea constată că există circumstanțe ce permit *demiterea* Președintelui, inițiatorii depun avizul împreună cu demersul la Biroul Permanent al Parlamentului, care fixează data examinării demersului. Numai în cadrul acestei ședințe, Parlamentul, cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși, poate demite Președintele.

Examinarea repetată în ședința Parlamentului a *demersului* cu privire la *demiterea* Președintelui se explică prin faptul că organul de jurisdicție constituțională examinează numai circumstanțele ce justifică demiterea Președintelui, și nu procedura demiterii acestuia de

către Parlament. De asemenea, faptul că Președintele este demis cu o majoritate de 2/3 din numărul deputaților aleși nu permite ca în această problemă ultimul cuvânt să aparțină Curții Constituționale. Mai mult, însăși Curtea Constituțională a precizat în jurisprudența sa că „atât aprecierea faptei grave de încălcare a prevederilor Constituției, cât și posibilitatea de a suspenda din funcție Președintele Republicii Moldova țin, în exclusivitate, de competența Parlamentului” [8].

În acest sens, cercetătorii sunt de părere că și actul de demitere, ca unul cu impact deosebit pentru societate, ar fi rezonabil să fie controlat în ultimă instanță de Curtea Constituțională, dar numai în aspectul respectării de către Parlament a procedurii de demitere [4, p. 326].

În fine, din sensul lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție rezultă că inițiatorii procedurii de demitere a Președintelui nu pot depune demersul la Biroul Permanent al Parlamentului în cazul adoptării de către Curtea Constituțională a unui aviz, prin care se constată că circumstanțele examinate nu justifică demiterea Președintelui [4, p. 326]. Respectiv, doar în acest caz presupunem că ultimul cuvânt în cadrul acestei proceduri îi revine Curții Constituționale [20, p. 208].

Desigur, în condițiile noilor realități constituționale, acest model teoretic a procedurii de demitere a Șefului de stat, poate fi considerat caduc. Cu toate acestea, din perspectiva particularităților noului mecanism de demitere (care în viziunea noastră, urmează neapărat a fi consacrat expres la nivel constituțional), se poate susține actualitatea și importanța acestuia mai ales pentru conturarea cadrului legal necesar în domeniu. Realizarea acestui obiectiv, în viziunea noastră, ar contribui la recunoașterea oficială și consolidarea normativă a instituției răspunderii constituționale a șefului de stat în Republica Moldova.

Procedura demiterii șefului de stat în lumina „noilor reglementări constituționale”. Pentru început, ținem să precizăm unele momente în legătură cu instanțele implicate în procedura demiterii șefului de stat. Astfel, atât Constituția Republicii Moldova, cât și alte legi organice în vigoare stabilesc în calitate de subiecte competente de

atragerea șefului de stat la răspundere constituțională două autorități: *Parlamentul Republicii Moldova* și *Curtea Constituțională* (Curtea Supremă de Justiție fiind competentă doar în materie de răspundere penală).

Mai nou, un alt subiect competent în materie este *poporul* (chemat astfel să se expună asupra demiterii șefului de stat prin intermediul referendumului). În mod corespunzător, în literatura de specialitate se precizează că în acest caz suntem în prezența unei instanțe complexe [15, p. 283].

Pentru a înțelege mecanismul de realizare a demiterii de către aceste instanțe, vom face trimitere la exemplul României, unde instanța răspunderii constituționale a șefului de stat este constituită de asemenea din Parlament, Curtea Constituțională și poporul României. Suportul constituțional al răspunderii Președintelui României îl constituie art. 95 alin. (1) din *Constituția României* [5], potrivit căruia: „în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, șeful statului poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună, cu votul majorității deputaților, după consultarea Curții Constituționale”.

Propunerea de suspendare poate fi inițiată, potrivit art. 95 alin. (2) din Constituție, de cel puțin 1/3 din numărul deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat, la cunoștința Președintelui, care are dreptul de a da explicații cu privire la faptele care i se impută. Ulterior, propunerea de suspendare este înaintată Curții Constituționale, în vederea emiterii de către aceasta a avizului consultativ. Dacă propunerea este aprobată, hotărârea se trimite și Guvernului, în vederea inițierii proiectului de lege privind organizarea și desfășurarea referendumului pentru demiterea Președintelui [10; 6].

Dacă în urma referendumului, organizat în temeiul art. 95 alin. (3) din Constituție, Președintele este demis, se instituie vacanța funcției, urmînd ca, în termen de trei luni de la destituire, Guvernul să organizeze alegeri pentru un nou Președinte. În acest context, în literatura de specialitate se vede a fi problematic cazul în care electoratul nu este de acord cu demiterea Președintelui, acest aspect fiind evaluat ca o lacună de reglementare constituțională [10, p.

508], deoarece nu sînt clare consecințele acestui dezacord.

Practica [1] însă a demonstrat că în funcție de rezultatul referendumului, Președintele României fie își reia exercițiul drepturilor și al obligațiilor constituționale (dacă referendumul a fost respins), fie este demis (dacă electoratul a decis demiterea din funcție a Președintelui României) [14, p. 100-101].

În ceea ce privește situația din Republica Moldova, ținînd cont de intervenția Curții Constituționale în modificarea normelor constituționale ce se referă la statutul constituțional al șefului de stat, considerăm că ar fi necesară o reglementare expresă și clară a procedurii de demitere a șefului de stat, pornind de la suspendarea din funcție și finalizînd cu validarea rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională. Cert rămîne însă faptul că atît această procedură, cît și cea „reglementată actualmente de Constituție” (scoasă din fondul activ al dreptului național, după cum s-a expus însăși instanța constituțională) desemnează o procedură de atragere a șefului de stat la răspundere constituțională [18, p. 78].

Pornind de la aceste momente, în cele ce urmează, vom încerca să ajustăm la noile realități constituționale modelul teoretic al procedurii de demitere a șefului de stat, conturat de doctrină [4, p. 326-328] (expus mai sus).

Momentul cel mai important de la care urmează să purcedem ține de substituirea instituției *demiterii*, prin instituția *suspendării*. Deci, în varianta nouă, la fel ca și în cazul României, Parlamentul Republicii Moldova nu mai este competent să decidă asupra demiterii șefului de stat, ci doar asupra suspendării acestuia, demiterea trecînd în competența exclusivă a *poporului* ca instanță a răspunderii constituționale.

Înainte însă de a trece nemijlocit la acest subiect, reiterăm că în opinia noastră, suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova reprezintă o veritabilă formă de răspun-

¹ În istoria contemporană a României, au existat două situații în care s-a inițiat procedura de suspendare a Președintelui. Prima l-a vizat de Președintele Ion Iliescu în cursul exercitării mandatului din perioada 1992-1996, situație în care Parlamentul nu a aprobat suspendarea, iar cea de-a doua situație l-a avut în vedere pe Președintele Traian Băsescu, în mandatul din perioada 2004-2009.

dere juridică, și anume *răspunderea constituțională* și nu este o *răspundere politică* a acestuia, după cum susțin cercetătorii români [21, p. 159; 16, p. 90]. Mai mult, unii autori din același areal [9, p. 729], consideră că suspendarea nu este nici măcar o formă de răspundere politică, ci doar o procedură premergătoare și indispensabilă pentru eventuala sancționare a Președintelui.

Dincolo de aceste nuanțări, atragem atenția la următoarele momente importante ce reies din dispozițiile art. 89 din Constituția Republicii Moldova, în varianta sa „renovată”:

a) *inițiativa de suspendare* a Președintelui Republicii Moldova trebuie să parvină de la cel puțin o treime din deputați;

b) Președintele Republicii Moldova poate fi *suspendat din funcție* în cazul săvârșirii unor *fapte grave* prin care încalcă prevederile Constituției. În acest caz, observăm că dacă în perioada 2000-2016 (cît au fost valabile modificările constituționale) șeful statului a fost pasibil de o astfel de răspundere pentru orice „fapte prin care încalcă prevederile Constituției”, deja din 2016, răspunderea va surveni doar în cazul comiterii de „fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției”.

În încercarea de a clarifica noțiunea de „fapte grave” vom face trimitere la doctrina românească care, de asemenea, a manifestat preocupare în acest sens, întrucît nici în legislația României asemenea fapte nu sunt reglementate/definite. Respectiv, Curtea Constituțională a României a statuat că „o faptă, adică o acțiune sau inacțiune, prin care se încalcă prevederile Constituției, este gravă prin raportare chiar la obiectul încălcării, ... și nu orice faptă de încălcare a prevederilor Constituției poate justifica suspendarea din funcție a Președintelui României, ci numai „faptele grave”, cu înțelesul complex pe care această noțiune îl are în știința și practica dreptului. Din punct de vedere juridic, gravitatea unei fapte se apreciază în raport cu valoarea pe care o vatămă, precum și cu urmările sale dăunătoare, produse sau potențiale, cu mijloacele folosite, cu persoana autorului faptei și, nu în ultimul rînd, cu poziția subiectivă a acestuia, cu scopul în care a săvîrșită fapta”.

Raportînd aceste criterii la faptele de încălcare a ordinii juridice

constituționale, Curtea a definit faptele grave de încălcare a prevederilor Constituției ca fiind „actele de decizie sau de sustragere de la îndeplinirea unor acte de decizie obligatorii, prin care Președintele României ar împiedica funcționarea autorităților publice, ar suprima sau ar restrânge drepturile sau libertățile cetățenilor, ar tulbura ordinea constituțională ori ar urmări schimbarea ordinii constituționale sau alte fapte de aceeași natură care ar avea sau ar putea avea efecte similare” [1]. Prin urmare, sunt excluse faptele și acțiunile Președintelui care se abat de la prevederile constituționale, dar care nu produc efecte juridice majore, cum ar fi de exemplu: anularea sau reducerea masivă a drepturilor și libertăților cetățenești, încheierea de tratate prin care să se lezeze suveranitatea națională, integritatea și unitatea teritorială sau independența statului. Aceste efecte majore pot să se repercuteze fie într-o modificare a raporturilor constituționale între autoritățile statului, fie în vătămarea intereselor statului. În schimb, declarațiile politice ale Președintelui, nu încalcă dispozițiile constituționale, pentru că beneficiază de imunitate pentru acestea [21, p. 160-161].

c) Președintele Republicii Moldova poate fi suspendat din funcție de Parlament, cu votul a două treimi din deputați.

d) Propunerea de *suspendare* din funcție se aduce, neîntârziat, la cunoștința Președintelui Republicii Moldova.

e) Președintele poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută.

f) Dacă propunerea de *suspendare* din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru *demiterea* Președintelui.

În termeni procedurali deci, propunerea de *suspendare* din funcție a Președintelui Republicii Moldova urmează a fi exprimată sub formă de demers, semnat de minimum 34 de deputați, adresat Parlamentului, copia fiind depusă imediat la Aparatul Președintelui [4, p. 326-327].

Ulterior, demersul, împreună cu actul ce confirmă depunerea copieii lui la Președinție, se prezintă Biroului Permanent al Parlamentului, care, într-un termen rezonabil, fixează data examinării în ședința Parlamentului a demersului pentru formarea unei comisii de anche-

tă. După finalizarea lucrărilor, la care poate fi invitat și audiat Președintele Republicii Moldova, comisia de anchetă prezintă un raport la ședința în plen a Parlamentului.

În cadrul ședinței în plen, după audierea autorilor *propunerii de suspendare* și a Președintelui, referitor la faptele imputate acestuia, Parlamentul adoptă o hotărâre, prin care solicită Curții Constituționale să se pronunțe asupra circumstanțelor ce justifică *suspendarea* Președintelui (potrivit art. 38 alin. (2) lit. c) din *Codul jurisdicției constituționale* [2]).

Curtea Constituțională examinează sesizarea în termene rezonabile, fiind obligatorie citarea Președintelui Republicii la ședința Curții pentru a da explicații în legătură cu acuzațiile aduse. Potrivit *Codului jurisdicției constituționale*, Curtea Constituțională se pronunță asupra circumstanțelor care justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova prin emiterea unui *aviz* (art. 63 lit. c), care după cum susțin cercetătorii, are un caracter consultativ pentru Parlament [4, p. 327].

La acest capitol, atragem atenția că în pofida celor expuse, *Constituția Republicii Moldova* în redacția actuală (în art. 135 alin. (1) lit. f), *Codul jurisdicției constituționale* (în art. 4 alin. (1) lit. f) și *Legea cu privire la Curtea Constituțională* (în art. 4 alin. (1) lit. f) [12], reglementând atribuțiile Curții Constituționale, prevăd doar competența acesteia de a „constata circumstanțele care justifică ..., *demiterea* Președintelui Republicii Moldova ...” (e.n.). Deci, la moment, dacă e să interpretăm literalmente aceste dispoziții legale, Curtea Constituțională nu este competentă să se expună pe marginea circumstanțelor care justifică *suspendarea* din funcție a Președintelui (în acest sens, art. 63 lit. c) din *Codul jurisdicției constituționale* fiind doar o eroare admisă în procesul de modificare a Constituției și a legislației conexe din anul 2000), ci doar pentru *demiterea* acestuia. Evident că în cazul dat legislația urmează a fi modificată corespunzător, întrucât potrivit „noii proceduri” Curtea Constituțională este competentă doar să valideze rezultatele referendumului organizat pentru *demiterea* Președintelui. Or altfel spus, în raport cu etapa *demiterii*, constatarea circumstanțelor justificative este ante-

rioară (deci, la etapa *suspendării din funcție*).

În situația în care, prin *aviz*, Curtea constată că există circumstanțe ce permit *suspendarea* Președintelui, inițiatorii depun *avizul* împreună cu demersul la Biroul Permanent al Parlamentului, care fixează data examinării demersului. Numai în cadrul acestei ședințe, Parlamentul, cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși, poate *suspenda din funcție* Președintele Republicii Moldova.

Examinarea repetată în ședința Parlamentului a demersului cu privire la *suspendarea* Președintelui se explică [4, p. 327] prin faptul că organul de jurisdicție constituțională examinează numai circumstanțele ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui, și nu procedura suspendării acestuia de către Parlament.

În contextul dat, Curtea Constituțională a precizat în jurisprudența sa că „atât aprecierea faptei grave de încălcare a prevederilor Constituției, cât și posibilitatea de a suspenda din funcție Președintele Republicii Moldova țin, în exclusivitate, de competența Parlamentului” [8].

În fine, din sensul lit. f) alin. (1) art. 135 din Constituție rezultă, în opinia cercetătorilor [4, p. 326], că inițiatorii procedurii de suspendare a Președintelui nu pot depune demersul la Biroul Permanent al Parlamentului în cazul adoptării de către Curtea Constituțională a unui *aviz*, prin care se constată că circumstanțele examinate nu justifică suspendarea Președintelui. În opinia noastră, în acest caz nu se ia în considerație faptul că *avizul* Curții Constituționale are un caracter consultativ și nicidecum obligatoriu.

Așadar, dacă *propunerea de suspendare din funcție* este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru *demiterea* Președintelui Republicii Moldova. Practic, odată cu aprobarea propunerii de suspendare din funcție a Președintelui, Parlamentul își finalizează rolul său în cadrul procedurii de tragere la răspundere a acestui subiect, locul său fiind preluat în continuare de popor, care se va expune pentru sau contra demiterii Președintelui, și de Curtea Constituțională, căreia îi revine competența de a valida rezultatele referendumului.

Generalizând asupra problemei cer-

cetate, subliniem următoarele concluzii importante:

- În baza dispozițiilor constituționale, constatăm că în contextul tragerii la răspundere juridică a Președintelui Republicii Moldova este posibilă *punerea sa sub acuzare* sau *demiterea sa*, în funcție de faptele ce-i sunt imputate. În linii generale, în ambele cazuri atragerea la răspundere se desfășoară conform unor proceduri similare. În pofida acestei aparențe, cea mai importantă distincție dintre cele două instituții constă în faptul că, spre deosebire de *demitere*, *punerea sub acuzare* reprezintă doar o etapă (obligatorie) în amplul proces de atragere la răspundere a Președintelui Republicii Moldova

- *Demiterea* în varianta veche și *suspendarea* în cea nouă reprezintă o măsură de răspundere juridică distinctă – răspunderea constituțională – exprimată prin ridicarea imunității. Prin urmare, procedura demiterii desemnează o procedură de atragere a șefului de stat la răspundere constituțională.

- Chiar dacă până în prezent, în sistemul nostru constituțional nu a fost declanșată nicio procedură de demitere, suntem de părerea că ea trebuie reglementată concret și detaliat la nivel de lege organică, pornind de la suspendarea din funcție și finalizând cu validarea rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională.

- În baza noilor „reglementări constituționale” în domeniu constatăm că la moment demiterea Președintelui Republicii Moldova presupune pentru început, *suspendarea sa din funcție*, urmată de *sancțiunea demiterii prin referendum*, competența revenind Parlamentului, Curții Constituționale și poporului. Deci, este de observat că procedura tragerii la răspundere a șefului de stat a devenit mai complicată și, inevitabil, mai îndelungată.

- Procedura demiterii Președintelui Republicii Moldova în ultimul timp a fost modificată substanțial. În pofida acestui fapt, cadrul juridic în vigoare lasă mult de dorit, deoarece nu a fost adaptat la efectele pe care le-a produs jurisprudența Curții Constituționale. Or, în acest caz, nu este suficientă intervenirea nulității dispozițiilor legale care au fost declarate neconstituționale, fiind absolut necesar de a ajusta și restul dispozițiilor care au tangență cu

instituția dată. Problema în cauză are o importanță deosebită atât pentru asigurarea legalității unei astfel de proceduri, în caz de declanșare, cât și pentru asigurarea securității juridice a candidaților care în viitor vor accede la această funcție.

Bibliografie

1. Avizul consultativ al Curții Constituționale a României nr. 1 din 5 aprilie 2007 privind propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României, domnul Traian Băsescu. În: Monitorul Oficial al României nr. 258 din 18 aprilie 2007.
2. Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial, nr. 53-54, din 28.09.1995 (cu modificări și completări până în 21.07.2016).
3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr. 78/140 din 29.03.2016
4. Constituția Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Arc, 2012.
5. Constituția României din 21 noiembrie 1991 (revizuită). În: Monitorul Oficial al României, 21.11.1991, nr. 233. Republicată în Monitorul Oficial al României, 3110.2003, nr. 767.
6. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Monografie. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept, 2010 (Tipografia Universității „Transilvania” din Brașov).
7. Costachi Gh., Muruianu I. Delictul constituțional ca temei al răspunderii constituționale. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 4.
8. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 27b din 23.06.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-68/29 din 16.07.1998.
9. Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale – în dreptul roman și în dreptul comparat. București: C.H. Beck, 2006.
10. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a, revăzută. București: Editura ALL BECK, 2004.
11. Legea cu privire la conflictul de interese, nr. 16 din 15.02.2008. În: Monitorul Oficial Nr. 94-96 din 30.05.2008.
12. Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial, nr. 8, din 07.02.1995 (cu modificări și completări până în 09.12.2016).
13. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului, nr. 797-XIII din 02.04.1996. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.50/237 din 07.04.2007.
14. Levai M.C., Tomescu C. Atribuțiile Președintelui României în raport cu Parlamentul – aspecte teoretice și practice. În: Revista Transilvană de Științe Administrative 1(30)/2012.
15. Muruianu I. Reflecții asupra răspunderii constituționale a Guvernului și a Președintelui Republicii Moldova. În: Teoria și practica administrării publice, materialele

conferinței științifico-practice cu participare internațională din 20-21 mai 2013. Chișinău: 2013.

16. Nițu D. Imunitatea șefului de stat în dreptul penal. București: Universul Juridic, 2012.

17. Slipenski B. Reflecții asupra instituției răspunderii șefului de stat. În: Legea și Viața, 2015, nr. 5.

18. Tataru Gh. Demiterea – o măsură veritabilă de răspundere constituțională a Șefului de Stat. În: Revista științifică internațională „Supremația dreptului”, 2017, Ucraina, nr. 2.

19. Tataru Gh. Procedura demiterii șefului de stat în lumina „noilor modificări constituționale” ca mijloc de garantare a drepturilor candidaților la această funcție. În: Защита прав человека, materialele conferinței științifice din 26.10.2017, desfășurată în cadrul Universității de stat din Comrat. Comrat: 2018.

20. Tataru Gh. Răspunderea constituțională a șefului de stat: argumente și particularități. În: Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului, Materialele mesei rotunde din 11 decembrie 2015. Chișinău: AAP, 2016.

21. Ușvat L.F. Referendumul. București: Universul Juridic, 2012.

22. Алебастрова И.И. Проблемы формирования теоретической конструкции института конституционно-правовой ответственности. В: Конституционно-правовая ответственность: проблемы России, опыт зарубежных стран. Под ред. проф. С.А. Авакьяна. Москва, 2001.

23. Виноградов В.А. Конституционная ответственность: вопросы теории и правовое регулирование. Москва, 2000.

24. Виноградов В.А. Состав конституционного деликта. В: Законодательство, 2003, nr. 10.

25. Забровская Л.В. Конституционно-правовые деликты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003.

26. Лучин В.О. Конституционные деликты. В: Государство и Право, 2000, nr. 1.

INFORMAȚIE DESPRE AUTOR

Gheorghe TATARU,
avocat, doctorand,
Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice

Gheorghe TATARU,
avocat, doctorant,
Institut de recherches juridiques,
politiques et sociologiques
tatarugeorghig@gmail.com